

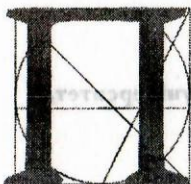
ДОВГОДЬКО Т.І.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач,
кафедра філологічних і
природничих дисциплін,
Національний авіаційний університет,
м. Київ

ПРОПЕДЕВТИЧНА ЗАГАЛЬНОНАУКОВА ПІДГОТОВКА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ АВІАФАХІВЦІВ

У статті йдеться про роль пропедевтичного загальнонаукового навчання у системі підготовки авіаційних фахівців – представників різних регіонів світу; визначено мету, завдання й функції означеного навчання.
Ключові слова: іноземні студенти, загальнонаукова пропедевтична підготовка, підготовчий факультет.

В статье речь идёт о роли пропедевтического общенаучного обучения в системе подготовки авиационных специалистов – представителей разных регионов мира. Определены цель, задачи и функции этого обучения.
Ключевые слова: иностранные студенты, общенаучная пропедевтическая подготовка, подготовительный факультет.

The thesis under consideration depicts the function of general scientific learning in the aviation specialists' preparation as representatives of varied regions of the world. The aim, tasks and roles of identified studying were distinguished too.
Key words: foreign students, general scientific propaedeutic preparation, preliminary faculty.



остановка проблеми та її актуальність.

В умовах глобалізації швидкими темпами розвивається інтернаціоналізація освіти, збільшується число студентів, що навчаються за кордоном. Україна, маючи значний досвід підготовки іноземних студентів у вітчизняних ВНЗ, після розпаду СРСР втратила свої позиції на світовому освітянському ринку, хоча й входить у десятку країн-лідерів, що надають міжнародні освітні послуги. Підвищення якості означених послуг сприятиме прискоренню конкурентоспроможності українських університетів на світовому ринку освітніх послуг.

Професійна підготовка іноземних студентів у ВНЗ України здійснюється на підготовчих факультетах (ПФ) чи відділеннях (ПВ) у перший рік їхнього навчання. Підготовчий факультет (відділення) для іноземних студентів (ІС) входить до структури вищого навчального закладу і є утворюючим елементом системи підготовки фахівців для зарубіжних країн у ВНЗ України. ПФ можна вважати додатковим освітнім закладом, що слугує «перехідним містком» між школою, яку закінчив іноземний громадянин у себе на батьківщині, та вищим закладом освіти, в якому буде навчатися впускник факультету доуніверситетської підготовки.

Питанням професійної підготовки іноземних студентів у ВНЗ, різноманітним проблемам їх мовної, загальнонаукової та загальнотехнічної підготовки, особливостям адаптації до вищої школи, культурі міжетнічних відносин у студентів ВНЗ присвячені наукові дослідження як вітчизняних (С. Альохіна,

Н. Булгакова, В. Груцяк, Л. Рибаченко, І. Сладких, Т. Шмоніна та ін.) так і російських учених (В. Антонова, В. Василевської, М. Іванова, О. Суригін, О. Ременцов Н. Тіткова та ін.). Велика кількість досліджень, які проводяться вже досить тривалий період (починаючи з 60-х років ХХ століття) свідчить про актуальність питання. Водночас, на нашу думку, наукових досліджень стосовно професійної, зокрема загальнонаукової, підготовки у системі підготовки авіаційних фахівців для закордонних країн є вкрай недостатнім.

Мета статті полягає у з'ясуванні ролі професійного загальнонаукового навчання іноземних студентів майбутніх авіафахівців, визначенні його основної мети та завдань.

Іноземні студенти, які навчаються в Україні, виявляють найбільшу зацікавленість до отримання медичних та інженерних, зокрема авіаційних, спеціальностей. Серед більш ніж 800 ВНЗ України (державних і приватних) Національний авіаційний університет (НАУ) готує авіаційних фахівців для зарубіжних країн. Перші іноземні студенти (ІС) у цьому закладі освіти з'явилися ще у 1949 році. Основними замовниками освітніх послуг в НАУ є країни Азії – 52%, США – 31% та Африки – 11%. Представники цих країн навчаються в університеті на 17 факультетах за 20 напрямками та 27 спеціальностями. Найпопулярнішими з них є «Авіація та космонавтика», «Транспортні технології», «Електронні апарати», «Радіотехніка», «Комп'ютерна інженерія», «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», «Економіка і підприємництво», «Менеджмент», «Ар-

хітектура». Для успішного оволодіння означеними спеціальностями іноземним громадянам необхідна готовність до отримання фахових знань, яка є ключовим фактором у забезпеченні їх якісної освіти, рівень якої залежить від належної пропедевтичної підготовки, що здійснюється на підготовчих факультетах університетів.

Особливостями доуніверситетського періоду підготовки іноземних студентів до навчання у технічному, зокрема авіаційному, університеті є навчання нерідною мовою з одночасним оволодінням мовою навчання, що орієнтоване на обрану професію і проходить в умовах інтенсивної соціально-біологічної адаптації та міжкультурної взаємодії.

Система пропедевтичного навчання іноземних студентів, як система навчання нерідною мовою, є аналогічною структурі дидактики вищої школи, «основу якої складають базисні категорії, тобто поняття найвищого у рамках даної теорії рівня узагальнення, закономірності процесу навчання й принципи навчання» [7, С.37]. Але при цьому слід наголосити, що навчання іноземців являє собою самостійний науковий напрям у педагогіці, що має власні об'єкт і предмет дослідження (система навчання й закономірності викладання і вивчення предметів нерідною мовою), понятійний апарат.

Однією із найважливіших категорій педагогіки і психології є мета, як «ідеальне передбачення кінцевих результатів навчання» педагогом і учнем у формі узагальнених мисленевих утворень, з якими співвідносяться усі інші компоненти педагогічного процесу [3, С.204].

Зазначимо, що публікації стосовно чіткого визначення мети у системі «довузівської» підготовки іноземних студентів надзвичайно мало, а єдиної думки щодо визначення цілей довузівської підготовки іноземних студентів практично не існує.

С.Роман і Я.Татаренко метою освітньої програми допрофесійної підготовки іноземних громадян вважають «формування знань, вмінь, навичок, необхідних для їх подальшого навчання у ВНЗ», що реалізується через вивчення української

(російської) мови, подальше оволодіння науково-технічною термінологією професійних навчальних дисциплін, удосконалення набутих на батьківщині знань, адаптацію до нової системи залікових кредитів, порядку проведення модульних контрольних робіт та ін. [6].

Цікавими, на нашу думку, є висновки деяких російських вчених стосовно цілей довузівської підготовки іноземних студентів. Н.Тіткова на основі проведених нею соціологічних досліджень дійшла висновку, що «головна мета підготовчих факультетів визначається як усебічна підготовка іноземних студентів до успішної життєдіяльності у виші [8, С.27]. Реалізації такої мети мають слугувати наступні функції (ранжовані за ступенем значущості): 1) адаптивна; 2) гносеологічна; 3) інформаційно-предметна. У роботі В.Василевського мета довузівського навчання сформульована більш комплексно, а саме: «забезпечити фізіологічну, соціальну адаптацію студентів до нових для них умов життя і підготувати їх до успішності навчання на першому курсі ВНЗ за обраною спеціальністю» [2, С. 29 -30].

Загалом у науковій літературі виділяється така ієрархія цілей діяльності підготовчих факультетів (відділень) для іноземних студентів:

1) адаптація іноземних студентів до життєдіяльності у нерідному середовищі;

2) навчання предметно-мовним комунікативним умінням, які у різних ситуаціях дозволяють сприймати й відтворювати предметні знання й уміння;

3) корегування розбіжностей у знаннях та вміннях ІС, спричинених особливостями національних освітніх систем, у відповідності з критеріями сформованості предметно-мовних умінь. Ми погоджуємось із думкою А. Суригіна, який вважає, що мета довузівської підготовки має складну ієрархічну структуру, у якій перш за все слід визначити головну мету [7, С.77]. Головна мета пропедевтичної підготовки іноземців – це формування готовності студента здійснювати навчально-пізнавальну діяльність нерідною мовою у нерідному матеріальному й соціокультурному середовищі [7, С.77].

У дефініції головної мети пропедевтичної підготовки, на нашу думку, можна виділити три важливих складові, а саме: нерідна мова, навчально-пізнавальна діяльність і чуже середовище. Звертаючись до накопиченого досвіду, зазначимо, що нерідна мова є центральним компонентом, оскільки і навчання, і взаємодія із навколишнім нерідним середовищем можуть бути успішними за умов сформованості комунікативної компетентності іноземних студентів у соціально-культурній та навчально-пізнавальній діяльності.

Науковці вказують на важливість мовної підготовки студентів-іноземців до навчання у вищих освітніх закладах. Н.Ушакова, В.Дубчинський і О.Тростинська наголошують, що «мета мовної підготовки іноземних громадян полягає у забезпеченні їхніх комунікативних потреб у різних сферах спілкування: науковій (для отримання конкурентоспроможної підготовки за обраним фахом), суспільно-політичній і соціально-культурній (для належної адаптації та повноцінного орієнтування в новому соціально-культурному середовищі, особистісного культурного розвитку), побутовій (для задоволення потреб повсякденного життя), а також для виховання гармонійної особистості, що здатна до міжкультурного діалогу» [9, С.138].

Успішність навчально-пізнавальної діяльності ІС у вищій технічній школі залежить від їх рівня базової загальноосвітньої підготовки у контексті профілю майбутньої спеціальності. Враховуючи необхідність професійної спрямованості викладання загальнонаукових дисциплін (математики, фізики, хімії) на ПФ, компонентом головної мети навчання ІС має бути їх загальнонаукова компетентність (як здатність особи до певної діяльності, певних дій), а саме: готовність використовувати базові поняття й методи означених профільних дисциплін у навчально-пізнавальній діяльності нерідною мовою. Ще одним компонентом мети пропедевтичної підготовки є чуже для іноземного студента оточуюче середовище, від успішності пристосування до якого залежить якість життєдіяль-

ності й навчання.

Щодо цілей загальнонаукової пропедевтичної підготовки іноземних студентів, то у наукових публікаціях спостерігаються різні і неоднозначні тлумачення. Наприклад, деякі положення є у «Навчальних програмах (Довузівська підготовка іноземних громадян)», що були видані у 2005р. [5]. Так, у програмі з фізики зазначається: «Головна мета навчання студентів підготовчих факультетів – оволодіння комунікативною компетенцією (знаннями, уміннями та навичками, що дозволяють вирішувати комунікативні завдання в реальних ситуаціях спілкування). А педагогічною метою навчання фізиці студентів на підготовчому факультеті є підготовка їх до основних видів діяльності, що забезпечують ефективну соціально-пізнавальну адаптацію до умов навчання у вищій школі та уміння вирішувати комунікативні завдання у професійній сфері спілкування» [5, С.6].

У пояснювальній записці до програми дисципліни «Хімія» основною метою її викладання на ПФ є «підготовка іноземних слухачів до навчання у вищих навчальних закладах України, а саме: 1.Систематизація знань, здобутих на батьківщині, заповнення прогалин шкільної освіти, зумовлених розбіжністю в національних і українських загальноосвітніх програмах з хімії.

2.Формування сучасних уявлень про наукову картину світу, поглиблення про явища і закони хімії, які використовуватимуться під час вивчення хімії та інших дисциплін у вищих навчальних закладах. 3.Вивчення хімічної термінології українською (російською) мовою, засвоєння лексичного матеріалу і конструкцій, які властиві науковому стилю мовлення. 4.Опанування мовою хімії як засобом одержання наукової інформації в обсязі, який забезпечує вільне читання й розуміння текстів підручників з хімії українською(російською) мовою; слухання і конспектування лекцій з хімічних дисциплін у загальному потоці з українськими студентами; усне й письмове складання іспитів з хімії українською (російською) мовою [5, С.25-26].

У пояснювальній записці Програми дисципліни «Математика» загальної

Таблиця 1.

Етап	Мета етапу
1 (вступний курс)	Вивчення математичної термінології та символіки шляхом повторення вже відомого студентам матеріалу
2 (до кінця першого семестру)	Подальше вивчення термінології, а також розвиток потрібних навичок, тотожних перетворень, розв'язування рівнянь, нерівностей і систем, побудова графіків елементарних функцій
3 (до середини другого семестру)	Мета не визначена
4	Підготовка студентів до вивчення курсу вищої математики, слухання і конспектування лекцій

мети вивчення означеної дисципліни на ПФ не вказано. При цьому зазначено, що весь курс складається з чотирьох етапів (табл.1), а кожний етап має свою мету (водночас мета третього етапу відсутня) [5, С.40].

Отже, аналіз показав, що у навчальних програмах цілі навчання загальнонаукових дисциплін відображені недостатньо, оскільки є сформульованими у термінах процесу, а не результату. (Мета – це готовність (бажаний результат), а підготовка – це процес).

З огляду на вищезазначене, визначимо головну мету загальнонаукової підготовки ІС до навчання в авіаційному університеті як формування загальнонаукової і комунікативної готовності до подальшого здобуття вищої авіаційної освіти в умовах адаптації до нового освітнього і соціокультурного середовища. Вона інтегрує у собі наступні взаємопов'язані і взаємообумовлені окремі цілі: володіння системою значущих для майбутньої авіаційної освіти базових загальнонаукових понять та методів, вмінь та навичок; володіння базовою термінологією і науковою мовою загальнонаукових дисциплін, необхідних для подальшої авіаційної освіти; адаптованість іноземного студента до форм і методів навчальної діяльності в авіаційному університеті.

Досягнення мети пропедевтичної підготовки ІС передбачає:

- 1) адаптацію іноземних студентів до життєдіяльності у «нерідному» середовищі (кліматична, культурна, фізіологічна, академічна, соціально-побутова);
- 2) навчання предметно-мовним комунікативним умінням; 3) корегування відмінностей у знаннях й уміннях, що пов'язані з особливостями національних систем освіти, у відповідності з критеріями сформованості предметно-мовних умінь.

Означена підготовка має наступні функції [4]: навчальну (студенти отримують наукові знання, набувають загальноосвітніх та спеціальних умінь та навичок); розвиваючу (у процесі навчання у студентів розвивається логічне мислення, пам'ять, мотиви до навчання, воля і характер, почуття самовдосконаленості); виховну (іноземні учні отримують інформацію щодо способів поведінки у нерідному середовищі, у процесі навчання змінюється їх світогляд, переконання, потреби тощо). Сутність та зміст довузівської освіти іноземних студентів надано нижче (табл.2).

Загальнонаукову підготовку іноземців (складову пропедевтичного навчання на ПФ) можна розглядати як інваріантну частину навчання в авіаційному універ-

Таблиця 2.

Мета	Завдання	Функції
формування загальнонаукової і комунікативної готовності до подальшого здобуття вищої технічної освіти в умовах адаптації до нерідного освітнього і соціокультурного середовища	<ul style="list-style-type: none"> - систематизація знань, здобутих іноземцями на батьківщині, заповнення прогалин шкільної освіти, зумовлених розбіжністю в національних і українських загальноосвітніх програмах; - розробка та постійна актуалізація навчальних програм; - застосування сучасних технологій реалізації змісту загальноосвітнього навчання 	<ul style="list-style-type: none"> - навчальна; - розвиваюча; - виховна

ситеті, а її головним завданням є «навчання мові предмету як засобу отримання наукової і практичної інформації в обсязі, що забезпечить успішне сприйняття і розуміння текстів підручників і лекцій у подальшому» [1, С.110].

Після завершення навчання на ПФ й успішного складання відповідних іспитів студент-іноземець є готовим до подальшого професійного (зокрема авіаційного) навчання й зараховується на перший курс бакалаврату чи магістратури або аспірантури (якщо має відповідні документи про вищу освіту).

Місце підготовчого відділення НАУ

у системі підготовки авіаційних фахівців для зарубіжних країн проілюстровано на рис.1.

Таким чином, навчання на ПФ (ПВ) повинно сформувати у іноземного студента готовність до подальшого здобуття освіти у вищій школі. Для організації роботи з формування означеної готовності, окрім з'ясування сутності цього процесу, важливе значення має розробка відповідного інструментарію для діагностування рівня розвиненості зазначеної властивості у іноземних студентів, що було наступним етапом нашого дослідження.



Рис.1. Освітній шлях іноземних студентів, які навчаються у НАУ

Список використаних джерел:

1. Булгакова Н.Б. Система пропедевтичної підготовки іноземних громадян з природничих дисциплін у технічному університеті: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Наталія Борисівна Булгакова. – К., 2002. – 446с.
2. Василевский В.Л. Преимущество обучения иностранных студентов на подготовительном факультете и на I курсе вуза (из опыта УДИ) / В.Л.Василевский // Проблемы подготовки национальных кадров для зарубежных стран: Матер. между. совещ.-семинара деканов подготовительных факультетов 3-7декабря 1990 г. – Л.: ЛГТУ, 1991. – С.29 – 30.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. / С.У. Гончаренко; [відп. за вип. В. Власюк]. – Вид. 2-ге, допов. і випр. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 519 с.
4. Довгодько Т.І. Загальнонаукова підготовка іноземних студентів до навчання в авіаційному університеті: дис. канд. пед. наук: 13.00.04/ Тетяна Іванівна Довгодько. – К., 2014. – 244с.
5. Навчальні програми (довзівська підготовка іноземних громадян) /Уклад. Б.М. Андрущенко, Ю.М. Іващенко, Ю.О. Колтаков та ін.. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка»», 2005. – Ч.2: Фізика. Хімія. Математика. Основи інформатики та обчисл. техніки. Креслення. Історія України. Рос.мова. Укр. і зарубіж. л-ра. Основи психолі. Образов. мистец. – 168 с.
6. Роман С. В., Титаренко Я. Ю. Самостійна робота іноземних студентів підготовчих факультетів із наукового стилю мовлення в умовах болонського процесу/ С. В. Роман, Я. Ю. Титаренко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. 2012. – № 5 (240). – Ч. II. – С. 224 – 236.
7. Сурыгин А.И. Дидактические основы предвузовской подготовки иностранных студентов в высших учебных заведениях: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Александр Игоревич Сурыгин. – СПб., 2000. – 278с.
8. Титкова Н.А.Социологические исследования на подготовительном факультете – мода или необходимость / Н.А. Титкова // Проблемы подготовки национальных кадров для зарубежных стран: материалы междуун. совещания-семинара деканов подготовительных факультетов 3–7 декабря 1990 г. – Л.: ЛГТУ, 1991. – С.26 – 28.
9. Ушакова Н.І. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України / Н.І.Ушакова, В.В.Дубчинський, О.М.Тростинська // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти: Зб. наук. пр. Х.: ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2011. – Вип.19. – С.136 – 146.

© Довгодько Т.І., 2014.